

5.2.1. Heesterbeplantingen in parkbos

Historisch beeld

Heesterbeplantingen in parkbossen zijn meestal oorspronkelijk aangeplante maar vaak verwilderde open of gesloten beplantingen van één of meer soorten. Het gaat in deze beplantingen vooral om de structurerende waarde van de combinatie en minder om de sierwaarde van de afzonderlijke heesters. In open heesterbeplantingen in parkbossen groeien als onderbegroeiing meestal inheemse kruiden, varens en soms stinzenplanten. In gesloten parkheesterbeplantingen, zoals in rododendrongroepen en onder coniferen, groeien door lichtgebrek weinig of geen kruidachtige planten.

Doel van het onderhoud

- In stand houden van de structurerende functie van de heesterbeplanting voor de aanleg.
- In stand houden van de belevingswaarde van kleur en plantstructuren.
- In stand houden van de genetische diversiteit.
- In stand houden van de ecologische waarde van de heesterstructuur in het parkbos.

Materieel en werkwijze

- ~ Voorkom door zorgvuldig en kleinschalig te werken verdichting van de bodemstructuur en verstoringen van de kruidlaag.
- ~ Snoei met voor het doel meest geschikte gereedschap. Zorg hierbij voor een goede plaatsing van de snede die een evenwichtige hergroei uitlokt en voor een gladde wond die snel dichtgroeit.

Uitvoerende werkzaamheden

Snoeien

- ~ Snoei de heesterbeplanting indien nodig om een goede gelaagdheid te krijgen en voor voldoende lichtinval voor een vitale aanplant. Afhankelijk van de soort en samenstelling gebeurt dit jaarlijks tot eens per 5 jaar.
- ~ Hou bij snoei rekening met de structurerende functie van de betreffende heesterbeplanting.
- ~ Soorten als prachtframboos, sneeuwbes en rododendron kunnen indien gewenst ter verjonging of correctie van het beeld sterk worden teruggezet en moeten soms zelfs worden teruggedrongen als ze andere soorten te veel overgroeien, of open ruimtes en zichtlijnen in de aanleg verstoren.
- ~ Voer organisch materiaal en snoeihout af.

Dunning

- ~ Dun opschot van jonge heesters selectief, afhankelijk van de samenstelling en structurerende functie van de betreffende heesterbeplanting.
- ~ Verwijder ongewenste soorten zoals Amerikaanse vogelkers en overmatige jonge zaailingen door uitsteken/uittrekken. Dun bij voorkeur in de herfst en winter.
- ~ Gefaseerd (maximaal 30% gelijktijdig) dunnen voorkomt een sterke verstoring van de bodemvegetatie door een plotseling teveel aan lichtinval.

Aanplant

- ~ Kies bij vervanging van zieke of dode heesters of bij nieuwe aanplant van heestervakken soorten en rassen die passen in de historische context en bij de aanwezige standplaatscondities.
- ~ Pas bij voorkeur de oorspronkelijk aanwezige soorten en rassen toe. Kies bij gebrek aan historische gegevens soorten en rassen waarvan bekend is dat de ontwerper (indien bekend) ze gebruikte, of soorten die door de eigenaar, in de stijlperiode of in de regio werden toegepast.
- ~ Pas bij de aanleg en aanplant van heesterbeplanting indien nodig bodemverbetering toe.

Bemesting

- ~ Geef indien nodig jaarlijks een onderhoudsbemesting.

Blad verwijderen

- ~ In de meeste heesterbeplantingen kan in de herfst ingevallen boomblad in een niet te dikke laag als bodemverbetering en bemesting blijven liggen.
- ~ Ruim sterk ophopend ingewaaid blad in de herfst op en voer het af.

Onderhoud stinzenbegroeiing

~ Zie 5.7.1.

Aandachtspunten

~ Zie ook 3.3.1.

~ Voorkom grote veranderingen in lichtintensiteit door sterke dunningen en snoeiwerkzaamheden. Dit beperkt ruigtevegetatie.

~ In heesterbeplantingen nestelen graag vogels. Hou daarmee rekening bij snoeiwerkzaamheden.

5.2.2. Heestergroepen

Historisch beeld

Heestergroepen vormen een zelfstandig architectonisch element in een parkaanleg. Het gaat hierbij om aangeplante groepen heesters van sterke soorten liggend in gazons, langs lanen of randen van het parkbos. Het gaat in deze beplantingen vooral om de structurerende waarde van de combinatie en minder om de sierwaarde van de afzonderlijke heesters. Heesterranden langs een parkbos in een landschappelijke aanleg waren vaak gevarieerd opgebouwd in hoogtes en texturen en vormde zo een geheel met de bosrand. In open heestergroepen groeien als onderbegroeiing meestal lagere bodembedekkende parkheesters en inheemse kruiden, varens en soms stinzenplanten. In gesloten parkheesterbeplantingen, zoals in rododendrongroepen, groeien door lichtgebrek weinig of geen kruidachtigen.

Doel van het onderhoud

- In stand houden van de structurerende functie van de heesterbeplanting voor de aanleg.
- In stand houden van de belevingswaarde van kleur en plantstructuren.
- In stand houden van de ecologische waarde van de heesterstructuren.

Materieel en werkwijze

- ~ Voorkom door zorgvuldig en kleinschalig te werken verdichting van de bodemstructuur en verstoringen van de kruidlaag.
- ~ Snoei met voor het doel meest geschikte gereedschap. Zorg hierbij voor een goede plaatsing van de snede die een evenwichtige hergroei uitlokt en voor een gladde wond die snel dichtgroeit.

Uitvoerende werkzaamheden

Snoeien

- ~ Snoei de heesterbeplanting om een goede gelaagdheid te krijgen en voldoende lichtinval voor een vitale aanplant. Afhankelijk van de soorten en samenstelling gebeurt dit jaarlijks tot eens per 3 jaar.
- ~ Pas hierbij correctie- en verjongingssnoei toe.
- ~ Houd rekening met de structurerende functie en ruimtegebruik van de heestergroepen in de aanleg. Corrigeer indien nodig heestergroepen als deze te groot worden.
- ~ Voer snoeihout af.

Verwijderen ongewenste soorten

- ~ Verwijder enkele malen per jaar ongewenste opslag en ingroei van bomen, andere heesters en ongewenste kruiden.

Aanplant

- ~ Pas bij de aanleg en aanplant van parkheesterbeplanting indien nodig bodemverbetering toe.
- ~ Kies bij vervanging van zieke of dode heesters of bij nieuwe aanplant van heestervakken soorten en rassen die passen in de historische context.
- ~ Pas bij voorkeur de oorspronkelijk aanwezige soorten en rassen toe. Kies, bij gebrek aan historische gegevens, soorten en rassen waarvan bekend is dat de ontwerper ze gebruikte, of soorten die door de eigenaar, in de stijlperiode of in de regio werden toegepast.

Bemesten

- ~ Geef indien nodig jaarlijks een onderhoudsbemesting.

Blad verwijderen

- ~ In de meeste heestergroepen kan in de herfst ingevallen boomblad blijven liggen.
- ~ Ruim echter sterk ophopend ingewaaid blad in de herfst op en voer het af.

Onderhoud kruidenvegetaties

- ~ Zie 5.7.1 en 5.8.4.

Aandachtspunten

- ~ *Zie ook 3.3.1.*
- ~ *Voorkom grote veranderingen in lichtintensiteit door sterke dunningen en snoeiwerkzaamheden zodat ruigtevegetatie niet bevorderd wordt.*
- ~ *In heesterbeplantingen nestelen graag vogels. Hou daarmee rekening bij het tijdstip van snoeiwerkzaamheden.*

5.2.3. Heesterborders

Historisch beeld

Heesterborders zijn sterk gearrangeerde beplantingen. De heesters zijn solitair, gemengd of groepsgewijs aangeplant voor hun sier- en belevingswaarde als heestersoort afzonderlijk en als gezamenlijke compositie. De onderbegroeiing bestaat meestal uit een aanplant van lage en bodembedekkende sierheesters en/of bodembedekkende vaste planten en bolgewassen.

Doel van het onderhoud

- In stand houden van de gewenste structuur en compositie van de aanleg.
- Stimuleren van een goede groei en rijke bloei.

Materieel en werkwijze

- ~ Voer werkzaamheden zo veel mogelijk handmatig uit.
- ~ Voorkom bij het werk verdichting en structuurbederf in de plantvakken.

Uitvoerende werkzaamheden

Snoeien

- ~ Snoei de heesterborders indien nodig jaarlijks om de vitaliteit, juiste groeiwijze en vorm van de heesters en rijke bloei in stand te houden. De snoeiperiode en snoeiwijze is afhankelijk van de toegepaste soorten, beoogde groeiwijze en onderlinge samenhang.
- ~ Voer snoeihout af.
- ~ Wied zorgvuldig ongewenste zaailingen van bomen en heesters en onkruiden 4 tot 6 keer per seizoen.

Onderhoud bodembedekkende vaste planten

- ~ Knip in het voorjaar bloem- en bladresten van bodembedekkende vaste planten af. Bij veel vroegbloeiende bolgewassen moet dit bijtijds in het vroege voorjaar of al in de herfst gebeuren. Voorjaars en voorzomer bloeiende bodembedekkers kunnen ook na de bloei in juni/juli worden teruggeknipt om gezonde hergroei en soms ook herbloei te bevorderen.
- ~ Zie ook 5.5.1.

Aanplant

- ~ Bij vervanging van zieke of dode heesters of bij nieuwe aanplant in een sierheesterborder is een goede soort- en raskeuze gewenst om aansluiting te houden bij de oorspronkelijke compositie en de historische context.
- ~ Pas bij voorkeur oorspronkelijk aanwezige soorten en rassen toe. Kies, bij gebrek aan historische gegevens, soorten en rassen waarvan bekend is dat de ontwerper ze gebruikte, of soorten die door de eigenaar, in de stijlperiode of in de regio werden toegepast.
- ~ Bij de aanleg en aanplant wordt bij heesterborders meestal bodemverbetering toegepast.
- ~ Besproei of begiet de aanleg na aanplant zo nodig tijdens droge periodes.

Bemesting

- ~ Veel heestersoorten hebben een jaarlijkse compostgift en onderhoudsbemesting nodig. Dit is afhankelijk van het type beplanting, de grondsoort en de bodemgesteldheid.

Blad verwijderen

- ~ In de meeste heesterbeplantingen kan in de herfst ingevallen boomblad in een niet te dikke laag als bodemverbetering en bemesting blijven liggen.
- ~ Ruim sterk ophopend ingewaaid blad in de herfst op en voer het af.

Winterbescherming

- ~ In de herfst worden vorstgevoelige heestersoorten, indien nodig, voorzien van een winterbescherming zoals dennentakken of blad.
- ~ Zware sneeuwval kan vooral aan wintergroene heesters en naaldbomen schade veroorzaken zoals takbreuk. Maak dan bij sneeuwval de kwetsbare heesters sneeuwvrij.

Aandachtspunten

- ~ *Zie 3.3.1.*

5.2.4. Rozenperken

Historisch beeld

Botanische rozen en historische heesterrozen worden toegepast in gemengde parkheester- en sierheesterbeplantingen. Rozenperken bestaan uit lage tot halfhoge struikrozen, soms aangevuld met randen van vaste planten en bodembedekkers. In een formele aanleg worden rozenperken vaak omzoomd door bandzoden van gras of lage haagjes. Zowel bonte kleurcombinaties (vooral in de 19e eeuw) als perken gevuld met één kleur of cultivar komen voor.

Doel van het onderhoud

- In stand houden van de structuur van de historische aanleg.
- In stand houden van het historisch rozensortiment indien aanwezig.
- Zorgdragen voor gezonde groei en rijke bloei.

Materieel en werkwijze

- ~ Voer werkzaamheden zo veel mogelijk handmatig uit.
- ~ Voorkom verdichting en structuurbederf in de rozenvakken.

Uitvoerende werkzaamheden

Snoeien

- ~ Snoei rozenbeplantingen jaarlijks met een snoeischaar om een gewenste vorm, gezonde groei en goede bloei te bevorderen. De snoeitijd en snoeiwijze is afhankelijk van de toegepaste rozentypen, de beoogde groeiwijze en de onderlinge samenhang.
- ~ Snoei botanische heesterrozen in het voorjaar; verwijder alleen dood hout en neem te lange scheuten desgewenst terug. Om de paar jaar kunnen ze een verjongingssnoei ondergaan, waarbij ze sterk worden teruggenomen en oud hout wordt verwijderd.
- ~ Niet herbloeiende historische heesterrozen zoals Gallica-, Alba-, Centifolia-, mos- en Damascenerrozen bloeien op overjarig hout en worden bij voorkeur direct na de bloei gesnoeid. Verwijder oude afgedragen takken. Knip in het voorjaar beschadigde takken af en kort eventueel te lange scheuten iets in.
- ~ Doorbloeiende en remonterende heester- en perkrozen worden in het voorjaar gesnoeid, waarbij dode en dunne takken worden verwijderd en een aantal gezonde gesteltakken tot 1/3 van hun lengte worden ingesnoeid tot net boven een naar buitengericht oog. In de zomer worden uitgebloeide bloemtrossen verwijderd tot het bovenste naar buitengerichte voltallige blad. Vanuit de bovenste ogen kunnen dan weer nieuwe bloemtrossen gevormd worden.

Verwijderen wildopslag

- ~ Snoei opslag van scheuten van de onderstam jaarlijks diep weg.

Verwijderen onkruid

- ~ Wied onkruiden 4 tot 6 keer per seizoen zorgvuldig.

Aanplant

- ~ Pas bij vervanging of nieuwe aanplant bij voorkeur rassen uit dezelfde stijlperiode toe. Indien gekozen wordt voor meer ziekteresistente modernere rassen (verbeteren), kies dan voor rassen die zo veel mogelijk aansluiten bij de oorspronkelijk compositie.
- ~ Bij de aanleg en aanplant van rozen is bodemverbetering met compost of oude stalmest noodzakelijk.
- ~ Besproei of begiet de aanleg na aanplant zo nodig tijdens droge periodes.

Bemesting

- ~ Geef heester-, park- en perkrozen elk jaar in de herfst een compost- of mestgift.
- ~ Geef in het voorjaar een onderhoudsbemesting met organisch samengestelde mest of speciale kunstmest met magnesium. Laat indien nodig een bodemanalyse uitvoeren om de juiste mestsoort en hoeveelheid te bepalen.
- ~ Bij zure grond is kalkbemesting nodig.
- ~ Doorbloeiende en remonterende rozen vereisen een sterkere bemesting dan botanische en niet-bloeiherhalende rozen.

Ziekten en plagen

- ~ Rozen zijn gevoelig voor schimmelaantastingen en worden belaagd door veel insecten. Vitale rozen zijn minder gevoelig dan slecht onderhouden en ziekelijke planten. Zet, indien nodig, bij voorkeur milieuvriendelijke gewasbeschermingsmiddelen in.
- ~ Ontsmet de snoeischaar na het snoeien van zieke rozen (bijvoorbeeld met spiritus).

Blad verwijderen

- ~ Verwijder in de herfst oud blad en afgevallen bloeiresten uit rozenperken om besmetting met schadelijke schimmels te voorkomen.

Aandachtspunten

- ~ Zie 3.3.1.

5.2.5. Klim- en leiplanten

Historisch beeld

Klim- en leiplanten worden geleid tegen gebouwen, muren en langs pergola's, berceaus en latwerk. Klimplanten met zelfhechtende wortels zoals wingerd groeien op eigen kracht tegen gevels. Soorten met slingerende ranken zoals blauwe regen en struikvormige heesters zoals klimrozen hebben een latwerk nodig waarlangs ze klimmen of worden aangebonden; dit wordt vaak toegepast in een tuin, bij entrees van huizen en tegen tuinpriëlen. Begroeide tuinpriëlen waren in de landschapsstijl heel populair maar zijn voor een groot deel verdwenen. Sommige soorten klimplanten kunnen zeer oud worden, zoals moerbeï, vijg, blauwe regen, klimrozen en klimhortensia. Zie ook 5.4.2 (leifruit).

Doel van het onderhoud

- In stand houden van oude monumentale klim- en leiplanten en hun structuren.
- In stand houden van een fraaie structuur en compositie van klimplanten in relatie met de ondergrond.

Materieel en werkwijze

- ~ Voer werkzaamheden handmatig uit.

Uitvoerende werkzaamheden

Snoeien

- ~ Snoei klimheesters elk jaar, voor een evenwichtige takopbouw en goede groei en bloei. De snoeitijd en snoeiwijze is afhankelijk van de soort, beoogde groeiwijze en ondergrond.
- ~ Verwijder bij het snoeien ongewenste, zwakke en dode takken en knip lange ranken terug. Spaar indien nodig bepaalde jonge loten ter vervanging van oude takken. Deze kunnen enige jaren langs oude takken worden geleid tot ze voldoende lengte hebben, waarna de oude tak verwijderd wordt.
- ~ Verwijder 1 tot 4 keer per jaar – afhankelijk van de groeisnelheid – uitgroei van klimplanten met hechtwortels rond raam- en deuropeningen en bij daklijsten en goten.
- ~ Snoei klimplanten die op overjarig hout bloeien (zoals blauwe regen) na de bloei. Jonge lange ranken worden ingenomen.
- ~ Snoei klimrozen na de hoofdbloei. Knip oude afgedragen bloeiranken terug.
- ~ Snoei vroegbloeiende Clematissoorten na de bloei; laatbloeiende soorten kunnen in het voorjaar sterk worden teruggenomen.
- ~ Geënte klimplanten zoals de meeste blauwe regens en klimrozen kunnen wilde scheuten maken uit de onderstam. Knip deze steeds weg.

Geleiding

- ~ Bind na de snoei de klim- en leiheesters, indien nodig, opnieuw aan de draagconstructie.
- ~ Verwijder oude bevestigingsmaterialen die dreigen in te groeien. Historische materialen voor het aanbinden zijn wilgenteen, raffia, hennepouw en jute. Tegenwoordig wordt vooral kunststof bindbuis gebruikt.
- ~ Bind bij het leiden de plant aan de constructie en laat deze niet door de constructie heen groeien. Bij schilderwerk kan de plant dan eenvoudig worden losgemaakt en na afloop aangebonden.
- ~ Onderhoud een historische geleidingsconstructie regelmatig en controleer op constructie en stabiliteit. Schenk aandacht aan de ijzeren delen die in het muurwerk soms ernstig kunnen roesten en daar schade aanbrengen. Vervang deze delen waar mogelijk door rvs met dezelfde afmetingen ('verbeteren').
- ~ Repareer gebreken zo veel mogelijk met behoud van het oorspronkelijke materiaal en de oorspronkelijke techniek.

Bodemverbetering en bemesting

- ~ Geef – afhankelijk van de soort en de voedselrijkdom van de bodem – een jaarlijkse compostgift en een onderhoudsbemesting met organisch samengestelde mest.
- ~ Klimrozen op armere grond hebben na de hoofdbloei een extra mestgift nodig.

Aanplant

- ~ Pas bij vervanging of nieuwe aanplant bij voorkeur de oorspronkelijke soorten of rassen uit dezelfde stijlperiode toe.

Aandachtspunten

- ~ *Zie ook 3.3.1.*
- ~ *Wees zorgvuldig bij werkzaamheden aan muren en kozijnen (schilderbeurt) en aan de draagconstructie, om beschadigingen te voorkomen.*
- ~ *Vogels nestelen graag in klimplanten. Hou daarmee rekening bij snoeiwerkzaamheden.*